

ЧАСТИНА 1. СПЕЦІАЛЬНЕ ОСНАЩЕННЯ Й СТРАХУВАЛЬНІ ЗАСОБИ

Розділ 1. Загальні вимоги до спеціального оснащення та страхувальних засобів

Спеціальне оснащення й страхувальні засоби (СОСЗ) є основними елементами спеціального устаткування, призначеного для забезпечення безпечного виконання висотно-верхолазних робіт. Це верхолазне спорядження забезпечують безпеку й можливість реалізації основної технології робіт, переміщення працівника по вертикалі (вгору, униз) або похилій площині без застосування складних піднімальних механізмів і традиційних методів – встановлення риштувань, підвішування коликосок, установки телескопічних вишок, підйомників, автодрабин і т. п.

Функціонально кожний елемент СОСЗ має своє призначення й застосовується залежно від складності об'єкта, умов і ступеня небезпеки виконуваних робіт на висоті.

По призначенню й способам використання СОСЗ підрозділяються на оснащення, що входить у комплект індивідуального забезпечення безпеки, і оснащення, що входить у комплект бригадного забезпечення безпеки при виконанні робіт. У свою чергу й та, і інша відносяться до засобів захисту працівника при виконанні робіт на висоті.

Використання спеціального оснащення значно розширює спектр виконуваних робіт і можливості його проведення.

Кожний керівник робіт і кожний працівник повинен пам'ятати, що неправильне використання спеціального оснащення або недотримання вимог правил безпеки праці на висоті може привести до аварійної ситуації. Тому відповідальний керівник робіт і особа, що здійснюють допуск працівника до виконання робіт, повинні розуміти всю міру відповідальності за прийняті рішення. Вони повинні забезпечити безпечні умови праці при виконанні ВВР із застосуванням СОСЗ.

Витяг з «Правил охорони праці під час виконання робіт на висоті»:

4. Вимоги до засобів колективного та індивідуального захисту.

4.1.1. Працівники, зайняті на роботах зі шкідливими та (або) небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням, або тих, що здійснюються в несприятливих метеорологічних умовах, залежно від умов праці і прийнятої технології виробництва забезпечуються відповідно до встановлених норм спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту згідно з «Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами інди-

відуального захисту», затвердженим наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 29.10.1996 р., а також мийними та знешкоджувальними засобами.

4.1.2. Засоби захисту вводяться в експлуатацію і застосовуються лише в тому разі, якщо вони відповідають вимогам чинного законодавства.

4.1.3. Засоби захисту мають бути безпечними для життя та здоров'я споживачів за умови їх застосування за призначенням з урахуванням правильного обслуговування й використання.

4.1.4. Засоби захисту працівників повинні забезпечувати запобігання або зменшення дії небезпечних і шкідливих виробничих факторів, відповідати вимогам стандартів, технічної естетики та ергономіки.

4.1.5. Експлуатація засобів колективного та індивідуального захисту дозволяється за умови:

- наявності технічної документації (документів з експлуатації) з відміткою служби (відділу) технічного контролю (далі – СТК) виробника;

- своєчасного проведення необхідних експлуатаційних випробувань, якщо це вимагається нормативно-технічною документацією виробника;

- проведення щоденного огляду засобів захисту перед початком робіт щодо справності, відсутності пошкоджень та дефектів, які можуть погіршувати їх захисні властивості...

4.1.7. Засоби захисту приводяться у готовність до початку роботи. При цьому перевіряється їх стан та відповідність документам з експлуатації виробників.

4.1.8. Засоби захисту розміщуються в приміщеннях об'єктів, підрозділів, дільниць або в складах інвентарного майна бригад відповідно до прийнятої на підприємстві системи організації експлуатації, норм комплектування та місцевих умов.

4.1.9. Засоби індивідуального захисту застосовуються тоді, коли безпечність робіт не може бути забезпечена конструкцією обладнання, організацією виробничих процесів, архітектурно-планувальними рішеннями та засобами колективного захисту.

4.1.10. Вибір спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту проводиться з урахуванням вимог безпеки для кожного конкретного виду робіт, характеру та умов праці, виду і тривалості дії небезпечних та (або) шкідливих виробничих факторів.

4.1.11. Засоби індивідуального захисту від падіння з висоти проходять оцінку відповідності згідно з «Технічним регламентом з підтвердження відповідності засобів індивідуального захисту», за-

твердженням наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики України від 27.09.2004 № 208 (далі – Технічний регламент).

4.1.12. До засобів захисту від падіння з висоти належать:

- пояси запобіжні;
- каски;
- страхувальні канати;
- запобіжні верхолазні пристрої;
- уловлювачі з вертикальним канатом;
- огороження, захисні сітки, знаки безпеки тощо;
- верхолазне спорядження, яке використовується разом із вищезазначеними засобами захисту.

4.1.13. Засоби індивідуального захисту від падіння з висоти забезпечуються системою ременів для кріплення їх до тіла споживача і системою кріплення до надійної опори. У передбачуваних умовах експлуатації такі засоби індивідуального захисту обмежують шлях вертикального падіння працівника таким чином, щоб запобігти його зіткненню з перешкодами. Гальмівне зусилля, що виникає при цьому, не повинно завдавати тілесних ушкоджень працівнику або виводити з ладу засоби індивідуального захисту...

4.1.15. Після закінчення роботи, а також перед зберіганням засоби захисту необхідно очистити від бруду, просушити, протерти металеві деталі, а деталі зі шкіри – змастити жиром, розташувати їх в місцях збереження.

4.1.16. Засоби захисту слід зберігати і перевозити з дотриманням умов, що забезпечують виконання вимог виробників. Вони повинні бути захищені від механічних пошкоджень, зволоження, забруднення, впливу мастил, бензину, кислот, лугів та розчинників, а також від прямої дії сонячних променів і тепловипромінювання пристроїв, що виділяють тепло.

4.1.17. В підрозділах підприємств, які застосовують засоби захисту, необхідно вести «Журнал обліку та зберігання засобів захисту» (Табл. 1.1).

4.1.18. У разі виявлення непридатних для застосування засобів захисту їх необхідно вилучити з експлуатації.

Таблиця 1.1 – Журнал обліку та зберігання засобів захисту

ЖУРНАЛ обліку та зберігання засобів захисту (найменування засобів захисту, тип)							
Інвентарний номер	Дата випробування	Дата наступного випробування	Дата періодичного огляду	Результат періодичного огляду	Прізвище, ініціали, підпис працівника, який проводив огляд	Місцезнаходження засобу	Примітка
1	2	3	4	5	6	7	8

1.1. Класифікація СОСЗ

Застосовувані при виконанні ВВР спеціальне оснащення поділяється на чотири основні групи: спеціальне оснащення індивідуального користування, спеціальне оснащення колективного користування, спеціальні страхувальні засоби, допоміжне оснащення. В окрему п'яту групу виділяється спеціальне оснащення й пристрої для проведення рятувальних робіт.

Спеціальне оснащення, застосовуване працівниками при виконанні ВВР і яке забезпечує їм особисту безпеку, спуск і підйом по несучому канату, основну технологію виконання робіт і дотримання правил страховки й самостраховки, відноситься до спеціального оснащення індивідуального користування.

Спеціальне оснащення, застосовуване для пересування працівника по вертикальній площині, що забезпечує перебування працівника в необхідному для виконання робіт місці, що виконує роль засобу захисту від падіння працівника з висоти при виконанні ВВР і яке забезпечує основну технологію виконання робіт, відноситься до спеціального оснащення колективного користування.

До спеціальних страхувальних засобів відносяться пристрої й пристосування, призначені для попередження падіння працівника з висоти й зниження до безпечного рівня впливу динамічного ривка при втриманні працівника в результаті зриву й наступного падіння. Страхувальні засоби, використовувані в комплекті зі спеціальним оснащенням, повинні забезпечувати: безпеку й зручність у роботі при виконанні ВВР.

Крім вищевказаних СОСЗ при виконанні ВВР повинні застосовуватися також запобіжні засоби індивідуального захисту (ЗІЗ) працівників від світлового, теплового, механічного й іншого шкідливого впливів. Працівники, що виконують ВВР, повинні застосовувати засоби індивідуального захисту відповідно до ДСТУ 12.4.011.

1.2. Організація зберігання СОСЗ

За дотримання норм зберігання, строків випробування й правильне застосування СОСЗ несуть відповідальність керівники, що застосовують їх для виконання робіт.

Працівники, що виконують ВВР, повинні бути забезпечені повним комплектом СОСЗ, навчені правилам користування цим оснащенням і зобов'язані застосовувати їх для створення безпечних умов роботи.

Відповідальність за своєчасне забезпечення працівників СОСЗ відповідно до норм комплектування, а також за організацію належного зберігання, створення необхідного запасу, своєчасне проведення періодичних оглядів і випробувань, вилучення з експлуатації непридатних СОСЗ і за організацію їхнього обліку, несе власник цього оснащення.

При необхідності письмовим розпорядженням допускається призначати одного працівника, що має допуск до виконання робіт з використанням СОСЗ, відповідальним за облік, забезпечення, організацію своєчасного огляду, випробування й зберігання СОСЗ у даному підрозділі. У випадку такого призначення за майстрами, працівниками, що допускають до роботи, і виконують роботи з поряд зберігаються їхні обов'язки контролювати наявність необхідних СОСЗ і їхній стан на робочих місцях.

При виявленні непридатних для застосування СОСЗ, виданих для виконання робіт, що одержали її працівники зобов'язані негайно вилучити їх з експлуатації, повідомити відповідального працівника й зробити відповідний запис в «Журналі огляду спеціального оснащення й страхувальних засобів».

Спеціальне оснащення й страхувальні засоби повинні зберігатися й перевозитися з дотриманням умов, що забезпечують відповідно до вимог підприємства-виготовлювача їхня справність і придатність до застосування. Тому їх варто зберігати в спеціально відведених закритих приміщеннях, де вони повинні бути захищені від зволоження, забруднення, механічних ушкоджень, корозії, впливу агресивних засобів.

Використовувані СОСЗ повинні зберігатися в закритих приміщеннях у спеціальних шафах, на стелажах, полках, у ящиках і т. п.

окремо від інструмента. Вони повинні бути захищені від впливу масел, бензину, кислот, лугів і інших агресивних речовин, а також від прямої дії сонячних променів і тепловипромінювання нагрівальних приладів – повинні бути від них на відстані не ближче 1 м.

Облік СОСЗ повинен бути організований так, щоб можна було просто й зручно простежити місцезнаходження кожного із цих елементів і здійснити контроль за проходженням ними періодичних оглядів і випробувань. Тому СОСЗ, спеціальне оснащення й пристрої для проведення рятувальних робіт, що перебувають в експлуатації, повинні мати інвентарні номери – окремо по кожному виді оснащення й страхувальних засобів.

Інвентарні номери повинні наноситися фарбою безпосередньо на СОСЗ або на спеціальній табличці, прикріпленій до оснащення. Несучі й страхувальні канати маркуються металевими бирками із зазначеними (вибитими) на них довжинами з точністю до (- 0,5) м і інвентарним номером. СОСЗ, що несуть і страхувальні канати, що не мають бирок із зазначеними на них інвентарними номерами й фіксованими довжинами, до використання в роботі не допускаються.

Для СОСЗ, що складаються з декількох частин, загальний для них номер повинен наноситися на кожну частину. Допускається використання заводських номерів, якщо вони однакові для кожної частини СОСЗ.

У підрозділах підприємств необхідно вести «Журнал огляду елементів спеціальних страхувальних засобів», у якому після кожної періодичної перевірки, що повинна проводитися не рідше 1 рази в 6 мес, працівник, відповідальний за стан СОСЗ, повинен записувати результати проведеної перевірки (наявність оснащення, її стан і т. п.).

1.3. Загальні правила використання

Все спеціальне оснащення й страхувальні засоби, оснащення й пристрої для проведення рятувальних робіт повинні використатися тільки по прямому призначенню.

У процесі експлуатації СОСЗ повинні піддаватися щоденному візуальному огляду перед початком виконання робіт. Щоденний огляд повинен здійснюватися відповідальним виконавцем робіт разом із працівником, що застосовує дані СОСЗ. Перед початком робіт із застосуванням СОСЗ працівник, що повинен ними користуватися, зобов'язаний перевірити їхню справність, переконатися у відсутності в них зовнішніх ушкоджень, перевірити наявність маркування й інвентарного номера, а також перевірити строк чергового періодичного випробування.

Устаткування робочого місця при виконанні висотно-верхолазних робіт повинне забезпечувати безпеку й відповідати ергономічним вимогам. Спеціальне оснащення, що використовується, не повинне обмежувати розміри робочого місця й розміщення додаткових елементів на ньому, має забезпечувати виконання робочих операцій у зручних робочих позах і не перешкоджати рухам працюючого.

Користуватися СОСЗ із минулим строком придатності заборонено. Заборонено також зберігати СОСЗ, що не витримала випробувань або із простроченим строком випробувань, разом із придатними до використання СОСЗ. Непридатні до використання СОСЗ повинні вилучатися з експлуатації.

1.4. Загальні вимоги до конструкції

Використовувані при виконанні робіт спеціальні й страхувальні засоби повинні забезпечувати безпеку працюючих при їхній експлуатації як у випадку автономного використання, так і при використанні в комплекті з іншим устаткуванням і оснащенням при дотриманні вимог (умов, правил), передбачених експлуатаційною документацією. Поняття «експлуатація СОСЗ» містить у собі: використання по призначенню, технічне обслуговування, періодичні випробування, транспортування й зберігання.

Спеціальне оснащення й страхувальні засоби, використовувані при виконанні робіт, повинні бути укомплектовані експлуатаційною документацією, що містить вимоги (правила), що запобігають виникненню небезпечних ситуацій у процесі експлуатації. СОСЗ повинні відповідати вимогам безпеки протягом усього періоду експлуатації при виконанні споживачем вимог, установлених в експлуатаційній документації.

Конструкція СОСЗ повинна виключати експлуатаційні помилки, які можуть з'явитися джерелом небезпеки для працівника. У випадку, коли дана вимога не може бути виконана в повному обсязі, експлуатаційна документація повинна містити докладний порядок експлуатації, обсяг перевірок і випробувань, що виключають можливість виникнення небезпечних ситуацій через помилки при експлуатації.

Страховальні засоби повинні забезпечувати можливість контролю виконання ними свого призначення до початку й у процесі їхнього функціонування. Страховальні засоби повинні виконувати своє призначення безупинно в процесі функціонування, а також при виникненні небезпечної ситуації. Дія страховальних засобів не повинне припинятися раніше, ніж закінчиться дія відповідного небезпечного або шкідливого виробничого фактора.

Конструкція й розташування страхувальних засобів не повинні обмежувати технологічні можливості використання спеціального оснащення й повинні забезпечувати зручність її експлуатації. Якщо конструкція СОСЗ не може забезпечити всі технологічні можливості використання оснащення, то пріоритетним є вимога забезпечення захисту працюючого.

1.5. Загальні вимоги до випробування

Спеціальне оснащення й страхувальні засоби, що перебувають в експлуатації, повинні проходити періодичні випробування, а також щоденний огляд перед початком роботи.

Періодичні випробування СОСЗ повинні проводитися в зазначені виробником строки. Як правило, випробування виконують прикладанням до елемента оснащення статичного навантаження зазначеної величини.

При проведенні випробувань повинні перевірятися механічні характеристики СОСЗ, наявність залишкових деформацій після зняття навантаження, працездатність окремих видів СОСЗ під навантаженням, поява під час навантаження тріщин в металевих частинах, розривів волокон або ниток у текстильних виробках. Саме ці показники характеризують непридатність оснащення до подальшої експлуатації.

Конкретні вимоги до випробувань для кожного виду верхолазного спорядження наведені у відповідних розділах.

1.6. Застосування СОСЗ закордонного виробництва

На сьогоднішній день в Україні прийняті й вступили в дію сім європейських стандартів по забезпеченню безпеки робіт на висоті (EN – European Standards against falls from a height). Ці стандарти мають статус – Національний стандарт України (ДСТУ EN). У таблиці 1.2 наведені номери й назви діючих в Україні стандартів. Прийняття зазначених стандартів легалізувало застосування на території України спеціального оснащення й страхувальних засобів закордонного виробництва.

Відповідність спеціального оснащення й страхувальних засобів закордонного виробництва нормативним документам визначається відповідальним працівником підприємства згідно технічного паспорту, сертифіката й іншої документації, прикладеної до даної категорії СОСЗ. Одночасно на підприємстві повинна бути підготовлена інструкція для експлуатації цих засобів забезпечення безпеки, затверджена у встановленому порядку.

Таблиця 1.2 – Прийняті в Україні ДСТУ EN по забезпеченню безпеки робіт на висоті.

Номер стандарту	Найменування
ДСТУ EN 354-2001	Сполучні стропи
ДСТУ EN 355-2001	Амортизатори
ДСТУ EN 358-2001	Системи утримування
ДСТУ EN 361-2001	Ремені безпеки
ДСТУ EN 362-2001	З'єднувачі
ДСТУ EN 364-2001	Методи випробування
ДСТУ EN 365-2001	Загальні вимоги до інструкції із застосування і маркування

Введення в експлуатацію СОСЗ закордонного виробництва й наступний контроль технічного стану в процесі експлуатації здійснюється в тому ж порядку, що передбачений для СОСЗ вітчизняного виробництва.

Контрольні питання до розділу 1

1. Класифікація СОСЗ
2. Організація зберігання СОСЗ